

**R. P. Martini De Esparza Artieda, Navarri, Theologi Societ.
Iesv, Cvrsvs Theologicvs**

In decem Libros, & duos Tomos distributus, Ivxta Methodvm, Qva In
Scholis Societatis Iesv communiter traditur annis quaternis

Continens Primam Partem, & Primam Secundæ D. Thomæ. Ad Alexand.
VII. Pont. Max.

Esparza Arteida, Martin de

Lugduni, 1666

XVIII. Vtrum dignitas laudis, & vituperij sit proprietas actus moralis?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94815](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94815)

formalis. Est autem similiter adequatè intrinseca actibus directis per prudentiam moralitas ipsa formalis: nempe est ipsis adequatè intrinseca; tum libertas in actu secundo, tum dependentia à cognitione, qua de facto diriguntur, ut patet ex eadem questione 14.

Art. 3. Ex his deprehenditur moralitatem esse adequatè indistinctam à rebus physicis, quia moralitas sumpta radicaliter, ostensa modò est adequatè identificata cum dictamine prævio prudentiæ, sumpta verò formaliter, cum actu voluntatis orto ex eo dictamine. Hi autem actus proculdubio sunt entitates physicae, ac reales. Apparet rursus, qua de causa moralitas actuum voluntatis explicari optimè possit, tanquam per signum à posteriori per dictamen rationis, quo iidem actus indicantur absolute digni laude, vel vituperio, premio, vel poena; quia actus elicitus liberè, simulque dependens à regula actionum humanarum, si sit illi conformis, eo ipso est laude dignus, si difformis, vituperio, & consequenter premio, & poena, si præterea operatio sit propria viatoris. Constat præterea quid superaddant bonitas, & malitia moralis supra bonitatem, & malitiam purè physicam. Superaddunt enim libertatem, & dependentiam à dictamine prudentiæ, quæ ipsa sunt quidem physica, sed non purè physica, sicut animal ultra viuens superaddit sensibilitatem, quæ tamen ipsa est etiam viuens. Nempe ens physicum est genus respectu entis moralis, & non moralis; atque differentia opposita morali retinet nomen generis superaddita sola negatione differentiae oppositæ, diciturque ens purè physicum, siue non morale; qui est modus in aliis quoque rebus satis frequens, significandi differentiam ignobiliorem, ut liquet inter alia ex diuisione viuents in insensibile, & sensibile; animalis in rationale, & irrationale.

Art. 4. Apparet postremò, quo pacto conueniat rebus aliis, præter actus istos intellectus, & voluntatis, esse morales. Quædam enim dicuntur moralia, quia sunt causæ prædictorum actuum, vel efficientes, vel obiectiua. Sic homo dicitur agens morale, & similiter qualibet substantia intellectualis, atque obiecta, alia dicuntur moraliter honesta, alia turpia; Quædam alia dicuntur moralia propter emanationem ab iisdem actibus per denominationem communicatam ab illis, tanquam à forma. Sic operationes externæ hominis exercitæ cum deliberatione dicuntur morales, & bonæ, ac malæ moraliter, nec aliter dicuntur moralia premium, & poena. Quædam denique alia dicuntur moralia per aggregationem, quatenus in aliquo aggregato simul reperiuntur actus aliquis moralis, per se ipsum intrinsecè talis, & aliquid aliud ex se præcisè purè physicum. Huiusmodi sunt valor monetæ; obligatio præsens ex lege, aut voto præteritis; peccatum habituale, tum personale, tum originale, dominium, potestas regia, Ducatus, Marchionatus, & similia.

Art. 5. Huius enim generis omnia includunt in se actum morale præteritum taxatiuum valoris, obligantem, malum, donantem, & acceptantem, aut acqui- rentem res, voluntatem subiiciendi se, & voluntatem regendi alios, & sic de cæteris, & insuper memoriam, aut alium effectum eorundem actuum ex se præcisè purè physicum. Quia verò in aggregato præminet actus, qui est ex se moralis, atque altera pars est eius effectus, totum ipsum absolute dicitur morale. Hæc porro, & alia eiusmodi propè infinita longà vnaquæque suis seorsim in locis indigent discussione. Sufficit autem ad præsens indicasse fontem moralitatis in genere, & quo pacto quidquid est morale, & moraliter tale, vel tale dicitur, reuocandum sit, tanquam ad radicem quidam proximam, aut si-

gnum immediatum, ad dictamen prudentiæ: tanquam ad formam verò, ad actum voluntatis ab illo directum; atque (quod præcipue, & directe intendebatur) moralitatem conuenientem immediatè actibus ipsis voluntatis, esse indistinctam realiter ab eorum & libertate, & directione passiuâ per dictamen prudentiæ. Quæ rursus duas rationes sunt omninò indistinctæ ab iisdem actibus, atque à prædicatis physicis ipsorum. Ad priorem rationem dubitandi patet ex art. 3. sine, ad alteram ex modo dictis.

QVÆSTIO XVIII.

Utrum dignitas laudis, & vituperij sit proprietas actus moralis?

IDEVR non esse. 1. Quia omnis laus operum nostrorum pertinet ad Deum solum, iuxta illud psal. 113. 9. *Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam*: & 1. ad Corinth. 4. 7. *Quid gloriari, quasi non acceperis*? Ex quibus, & similibus, quampluribus infert Ambrosius lib. 1. de Iacob. & vita beata c. 6. *Non habeo igitur, unde gloriari in operibus meis possim*: Eodem pertinet illud Cypri. ex lib. 3. ad Quirin. c. 10. vsque aded celebre apud August. præsertim lib. de prædest. c. 5. & apud alios: *In nulla gloriandum, quando nostrum nihil est*. Ergo actibus humanis utcumque perfectè moralibus nulla inest dignitas laudis.

2. Omne bonum laudatur, & omne malum vituperatur. Sunt autem alia, & bona, & mala, præter actus morales. Ergo dignitas laudis, atque vituperij, non potest peculiariter tribui actibus moralibus, tanquam proprietatis ipsorum.

3. Artifex, qui ex electione peccat, seu exorbitat à regulis artis, non propterea vituperatur, sed potius laudatur nonnunquam: quia, ut dicit Philosophus 6. Ethic. 5. *In arte volens peccans est eligibilior*. Pertinet nimirum ad industriam artificis, posse facere opus bonum, vel malum, cum voluerit, & quatenus voluerit. Ergo neque homo, quatenus vituperatur cum liberè, & ex electione peccat, seu exorbitat à regula humanæ naturæ, & consequenter neque laudatur cum conformatur eidem.

4. Quod homo peccat, provenit ex infirmitate, & impotentia: quia malum est infirmum, & impotens, ut dicit Dionys. c. 4. de Diu. nom. Quod verò præseruetur à peccato, & operetur bonum, provenit ex gratia Dei. Quod autem inest ex infirmitate, & impotentia, non subiacet vituperio, & exprobrationi, sed magis meretur compassionem, & quod est ex gratia alterius, cedit in laudem solius auctoris gratiæ. Ergo operationibus nostris moralibus, neque ex bonitate, neque ex malitia inest vlla dignitas, aut laudis, aut vituperij.

Art. 1. Respondetur. Distinguenda sunt laudabilia ab honorabilibus cum Philos. 1. Ethic. c. 12. Distinguntur autem ad eum ferè modum, quo distinguuntur demonstrabilia à principiis, seu obiectis purè intelligibilibus. *Omne namque laudabile propterea laudatur, quia qualitate aliqua præditum est, & ad aliquid quodammodo refertur*, ut dicit ibi Philos. Vnde iis, quæ non qualitate bona sunt, neque ex relatione, & ordine ad aliquid aliud, sed ex se, & secundum se præcisè, non debetur laus, sed aliquid maius laude, nempe honor, ut dicitur ibidem. Itaque laus strictè sumpta, & quatenus distinguitur ab honore strictè sumpto, fundatur in ordine conuenienti mediorum ad finem,

& consequenter vituperium fundatur in opposita deordinatione. Ordinatio autem mediorum ad finem pertinet ad rationem mediante electione voluntatis; & opposita deordinatio provenit ab eadem voluntate repugnante rationi. Omnis igitur laus, & omne vituperium pertinet ad voluntatem, quatenus directam per rationem, aut exorbitantem à ratione dictante ordinem convenientem mediorum ad finem. Dictum autem est suprà ex D. Thom. actus dici morales propter dependentiam à voluntate directa per rationem. Ad actus igitur morales, quorum ea dependentia est propria, & peculiaris, pertinet omnis dignitas laudis, & vituperij, tanquam proprietates peculiaris ipsorum. Ità concludit D. Thomas. qu. 21. art. 2. dicens: *Vnde relinquitur, quod bonum, vel malum in solis actibus voluntariis (id est, liberis cum ratione) constituit rationem laudis, vel culpe, seu vituperij.*

Art. 2. Pro confirmatione, & clariori intelligentia huius veritatis; sciendum est, omnem ordinationem mediorum ad finem esse liberam alicui principio; quia omnis talis ordinatio mediatè, vel immediatè tendit ad ultimum omnium finem, atque à vi motiva eiusdem finis omnino dependet. Ultimus autem omnium finis, qui est Deus, cum nulla re indigeat, nullamque vilius rei necessitatem patitur, ad nullam mediorum electionem, & ordinationem determinatur cum necessitate absoluta, seu independentè ab aliqua suppositione sibi libera, ut dictum est ex professio quæst. 20. de Deo. Qualibet igitur necessitas ordinis mediorum ad finem, vel est consequens, & constituitur formaliter per liberam aliquam electionem, vel est antecedens comparatione alicuius causæ, aut effectus particularis, & præsupponit electionem eandem liberam. Quare omnis causa ordinis mediorum ad finem, vel est indifferenter electiva eius, atque dominans eidem; vel est purè executiva, & serviliter obediens causæ ipsi electivæ, tanquam purum instrumentum eius. Patet autem laudem, quæ tribuitur rebus rectè ordinatis ad finem, totam redundare in causam liberam, quatenus electivam ordinis indifferenter, & determinativam ipsarum ad eundem ordinem. Quia laus est agnitio, & manifestatio excellentiæ alicuius, ut tradit Suarez ex Philosopho, & D. Thoma tom. & lib. 1. de Relig. cap. 7. vel est *magnitudinem virtutis ostendens oratio*: ut habetur ex eodem Philosopho 1. Ethic. c. 9. & l. 3. cap. 16. Excellet autem, quod dominatur, & ex libera electione disponit de re aliqua: atque magnitudo virtutis elucet in superandis motibus, & difficultatibus valentibus impedire existentiam rei bonæ: quod fit per electionem immediatè liberam, ut apparet ex dictis q. 14. & 15. Vile autem est, & vix cuiquam virtutis, quod purè obsequitur, & paret, quin aliud efficere possit, quodque nullius est superativum motui in contrarium, aut difficultatis, sed iniecta sibi extrinsecus necessitate, atque aliter faciendi impotentia propellitur. Hinc Iustin. Martyr in Apolog. 1. pro Christianis ad medium, merito pronunciat. *Nulla laude quidquam esset dignum, nisi esset ad virumque flexibile, id est, expositum liberæ electioni.* Eiusdem principij universalis sensum exprimit August. in causa hominis particulari l. 3. de lib. arbit. c. 10. ad fin. dicens. *Mors, quo huc, atque illuc voluntas convertitur, nisi esset voluntarius, neque in nostra potestate; neque laudandus cum ad superiora; neque culpandus homo esset, cum ad inferiora detorquet, quasi quendam cardinem voluntatis.*

Art. 3. Sciendum rursus est, fines, ad quos media ordinari possunt, esse in triplici genere. Finis enim, cui aliquod bonum intendi potest, alius est puræ utilitatis, alius puræ excellentiæ, alius utilitatis, & excellentiæ simul, seu mixtè. Finis puræ utilitatis est, qui

R. P. Esparza Curs. Theol. Tom. I.

non amatur ratione sui, licet intendatur ipsi aliquid, per quod melius habeat. Finis puræ excellentiæ est, qui amatur ratione sui, quin intendatur ipsi aliquid, per quod melius habeat. Finis utilitatis simul, & excellentiæ est, qui & amatur ratione sui, & intenditur ipsi aliquid, per quod melius habeat.

Art. 4. Respectu Divinæ voluntatis nihil creatum potest habere rationem finis excellentiæ, sed solum puræ utilitatis; quia Deus non diligit res creatas propter ipsas, sed præcisè ratione suæ bonitatis, licet omnem suorum donorum utilitatem velit eisdem solis, ut dictum est in quæst. 19. de Deo. Ex quo etiam liquet, bonitatem Divinam è conuerso respectu nullius voluntatis posse esse finem utilitatis, sed puræ excellentiæ. Quia Deus non est capax vilius utilitatis vlla ex re percipiendæ, seu ut melius habeat aliquo sibi superaddito, ideoque diligitur, à quocumque rectè diligitur, tanquam finis puræ excellentiæ, nempe ut præminens in amore rebus omnibus aliis, & ut manifestandus, seu glorificandus per omnia alia, manifestatione utique, & glorificatione decente quidem ipsum, sed nequaquam perficiente, aut addente aliquid, per quod melius habeat, quàm præcisè per seipsum. Id quod Deus intendit necessariò ex suppositione, quod velit existere res creatas. At voluntates creatæ, quoad aliquid, intendunt id ipsum necessariò, & quoad aliquid, liberè. Dictum enim est supra q. 13. Divinam bonitatem secundum se præcisè esse necessariò volitam ab omnibus, quatenus ut sic, non solum est composibilis cum omni alio bono, sed etiam est causa essentialiter requisita ad existentiam omnis alterius boni, ac proinde amari liberè præcisè in ordine ad aliquos effectus particulares.

Art. 5. Manifestum est, ex fine puræ utilitatis nullum laudis titulum redundare posse in intentionem ipsius. Quia, ut infra dicetur, ex obiecto, quod amatur ratione sui, nulla peculiaris perfectio, & excellentia, in cuius porro agnitione, & manifestatione laus omnis consistit, redundare potest in actum. Manifestum itidem est ex nuper dictis, in actu necessario, quatenus necessariò est, nullam esse materiam laudis, præterquam denominatiuæ, & extrinsecæ. Manifestum igitur est, actibus Divinæ voluntatis deberi aliquid laude maius, non laudem ipsam strictè sumptam, ac proinde Deum superlaudandum esse, non laudandum eo laudis genere, quæ humanis operibus redditur, quæque Aristotelicæ laudabilium definitioni respondet, atque ab honore, & gratiarum actione distinguitur.

Art. 6. Amori namque Divino, quatenus Deus seipsum per eum prosequitur, debetur purus honor. Quia eatenus ad nihil refertur, nihilque refert ad se. Quatenus verò per eundem prosequitur creaturas, debetur honor, & gratiarum actio; quia eatenus est erga nos beneficus, liberè, ac purè liberaliter, simulque nos præordinat ad se, præordinatione infinite quidem perfectæ, sed perfectæ per solam perfectionem omnino necessariam, ideoque honorabilem tantum. Neutro autem ex capite debetur laus simpliciter dicta, sed cum addito augente, nempe honoratina, aut gratificativa. Verum hæc non distinguuntur communiter inter se, ut observat ex parte Suarez vbi supra; ideoque quia oportet loqui cum multis, non debent distinguì in communi sermone, præsertim apud vulgus, & quin præferatur idonea legitimi sensus expositio, iuxta dicta. Ex quibus præterea sequitur voluntates creatas non reddi laudabiles ob amorem Dei præcisè ut causæ primæ, seu ob amorem finis excellentiæ secundum se præcisè. Quia is amor non est nobis, sed soli Deo liber, qui proinde est eade causa honorandus, & gratiarum actione colendus, eo quod indiderit nobis, sine nobis, eiusmodi directionem, ieceritque

E e 3

tale

ale fundamentum ad ulteriorem nostram perfectionem nobis quoque liberam.

Art. 7. Superest iam pro laudem materia, sola comparatio voluntatis creatæ cum fine excellentiæ, & utilitatis simul, tum puræ excellentiæ, quatenus subordinantis sibi alia extra se. Substantiæ intellectuales creatæ, possunt esse fines utilitatis; quatenus non sufficiunt sibi se solis, atque indigent aliis extra se, ut benè habeant. Possunt itidem esse fines excellentiæ, quatenus dominatiuæ sunt, & libertate præditi, ideoque præcellunt rebus pluribus, quibus dominantur, tanquam suis, & ordinatis ad ipsas, tanquam ad fines suos. Quia verò Deo inest libertas, & dominium vniuersale circa omnia extra se, tanquam sua ipsius, nulloque indiget extra se, propterea est finis puræ excellentiæ, cui cætera omnia subordinantur ex natura sua. Voluntas creatæ dupliciter circa hæc omnia versari potest. Primò retinendo in amore eundem ordinem, qui rebus inest ex sua natura, & ex diuina dispositione, uti modò indicatum est; nempe ita referendo ad volentem, quæ infra ipsum sunt, ut etiam referat eundem simul cum cæteris omnibus ad Deum, qui est supremus rerum omnium finis. Secundò, cum defectu huius ordinis.

Art. 8. Si eiusmodi ordo non inest amanti creato electiue, & liberè, sed necessariò, non erit inde laudanda substantia creatæ sic amans, sed erit honorandus Deus sola sua libertate, & electione talem ordinem inducens. Quia omnis seu laus, seu honor bonæ ordinationis pertinet ad auctorem liberum, & electiuum eius, ut dictum est. Similiter si defectus eiusdem ordinis inest amanti, necessariò, & absque libera electione amantis, non erit inde vituperandus auctor immediatus amoris, sed erit honoranda iustitia Dei tribuens causæ creatæ ex dictamine sapientiæ suæ tantam determinatè perfectionem præuiam connexam cum eo defectu, & non maiorem, quæ sufficeret ad vitandum eundem defectum. Concluditur ergo solam substantiam intellectualem creatam esse laudabilem laude propriè, & strictè sumpta, & propter solos suos actus, quibus liberè, & electiue constituit bonum, ac rectum ordinem in rebus creatis comparatiuè inuicem, & cum Deo; eandemque proinde solam, & propter solos actus oppositos inductiuos, aut formaliter contentiuos in se deordinationis oppositæ, esse vituperabilem. Omnes autem, & soli actus morales, liberè, & electiue constituunt, aut excludunt eiusmodi ordinem rectum, prout contigerit eos esse conformes, aut disconformes dictamini rationis superioris, iuxta ea, quæ exponuntur q. 20. & 21. Omnes igitur, & soli actus morales creati sunt laude, vel vituperio digni, atque ideo dignitas laudis, & vituperij; seu imputabilitas bonitatis, & malitiæ consistentis in ordinatione creatæ, aut deordinatione mediorum ad finem, est proprietas peculiaris eorum actuum; quod erat ostendendum.

Art. 9. Nota quod ex dictis est satis cuius obuium, ac manifestum, liberam conformitatem, aut disconformitatem cum dictamine rationis, quæ ostensa est conuertibilis cum dignitate laudis, & vituperij, accipiendam esse in sensu formali: ita nimirum, ut actus morales sint imputabiles subiecto, cui insunt ad laudem, & vituperium, quoad eum præcisè bonitatis, & defectus, aut malitiæ gradum, & quoad eam præcisè conformitatem, & disconformitatem cum dictamine rationis approbantis, & reprobandis, quoad quam sunt liberi eidem, & præminent actui liberè omisso, nec proueniunt à necessitate insuperabili extrinsecus imposita. Hoc videlicet aperte conuincit ratio superius proposita, de inclusione formali libertatis in dignitate laudis, vel vituperij. Ex qua ratione similiter apparet, eandem laudis, & vituperij

dignitatem pertinere ad vnamquamque operationem mediata, vel immediata, proximè, vel remotè, intrinsecè ratione sui, vel accidentaliter per denominationem extrinsecam, prout contigerit operationem esse proportionaliter liberam, aut simpliciter, aut quoad aliquam circumstantiam, seu rationem differentialem.

Art. 10. Quapropter, qui operatur honestè cum libertate peccandi, est laudabilis quoad totam honestatem, ac bonitatem moralem sui actus, quia totam inducit liberè, non tantum identicè, sed etiam formaliter. Qui verò operatur honestè absque libertate peccandi, atque aded cum necessitate antecedenti operandi honestè, solum est laudabilis, quoad excessum bonitatis, & perfectionis, quo superat actus elicitus de facto actum infimum inter omnes sibi proximè possibiles. Quod si eliciat actum hunc infimum, nulla inde laude dignus erit. Eadem ratione nullum sibi laudis titulum comparat, qui elicit liberè alterum ex duobus actibus omninò æqualibus inter se, cum sola libertate ad eosdem actus omninò æquales, siue sint eiusdem infimæ speciei, siue (quod videtur quibusdam possibile) sint nihilominus diuersæ speciei. Vnde apparet omnem laudem (quo inter alia differt maximè laus ab honore) esse ex conceptu suo implicitè, vel explicitè comparatiuam melioris cum minùs bono proximè possibili, respectu laudati; ideoque similem laudi quæ tribuitur iusto, qui potuit transgredi, & non est transgressus: facere mala, & non fecit. Quæ possibilitas, quia non conuenit Deo, sed conuenit opposita necessitas ad solos actus summè, ac infinite bonos, ac proinde æquales inter se; est quidem honorandus infinite propter quemlibet eorum, quatenus ea necessitas sibi inest à se, & est summè ab intrinseco: tamen propter nullum eorum est laudabilis laude strictè sumpta, & distincta ab honore, & gratiarum actione, ut dictum est iterum supra. Simili ratione Christus Dominus fuisset honorandus, sed non strictè laudandus, si eliciuisset humana voluntate actum, inter omnes sibi proximè possibiles infimum. In cæteris autem substantiis intellectualibus felici eiusmodi necessitate antecedenter deinctis, vel simpliciter, vel quoad aliquam particulam honestatis, honor etiam ipse debitus propter operationem inde resultantem pertineret eatenus ad Deum, & non ad subiectum operationis: quia talis necessitas conueniret subiecto ab extrinseco; solaque diuina libertate induceretur.

Art. 11. Quod si quis intentione efficaci libera alicuius finis imponeret sibi necessitatem eligendi honestè, aut eligendi solum inter æqualiter honesta, & per actus æquè honestos; laus, & imputabilitas conueniret ipsi ratione intentionis immediate liberæ, non verò ratione electionis deinde subsequenti necessariò, nisi fortè eadem electio incrementum aliquod bonitatis, ac honestatis adiceret; cum noua, ac speciali eatenus libertate. Inde sequitur à fortiori omnem laudabilitatem, ac imputabilitatem operationis exterioris honestæ, reduci ad actum internum immediate liberum, quo imperata illa fuit; atque ideo actionem exteriorem, sicut est extrinsecè, & mediata tantum libera, ita etiam esse tantum extrinsecè, & mediata laudabilem, ac imputabilem per denominationem in se redundantem ab actu interno. Eadem porro ratio est, seruata proportionem, iuxta capacitatem materiæ, de operationibus inhonestis, ac turpibus, necnon imperfectis, deque earum vituperio, aut correptione, & reprehensione. Itaque, redigendo in compendium, operationes omnes sunt laudabiles, & vituperabiles, atque imputabiles eatenus, & eo modo, quo, & quatenus sunt morales; id est, liberæ, simulque cõformes, aut discõformes dictamini rationis.

Ad 1. Sicut libertas creata est subordinata diuinæ, omnisque nostra electio, & ordinatio bona prouenit ex præelectione, & præordinatione diuina liberè, ac liberaliter donante illam nobis: ita omnis gloria, & laus hominis de opere suo bono, est subordinata gloriæ diuinæ circa ipsum: debetque proinde esse coniuncta cum humili, & singera agnitione beneficentiæ diuinæ, & cum relatione ad Deum, vt ad primum fontem omnis boni. Vnde omnis pura gloria expers humilis eiusmodi, ac submissæ agnitionis, pertinet ad Deum, & nulla ad hominem; atque hæc est intentio testimoniorum obiectionis. Caterum sicut vera nihilominus, & propria libertas indifferentiæ conuenit homini, & cum ea præfert honestum in honesto, atque magis honestum minus honesto: ita vera, & propria laus tribuitur ipsi de opere suo bono, cum dicta subordinatione ad Deum. Vnde Apostolus non prohibet omnino, vt gloriatur homo, sed solum, vt gloriatur tanquam non acceperit: & in ead. Epist. 1. ad Corinth. 1. 31. Præcipit, vt qui gloriatur, in Domino gloriatur, videantur plura apud Montanum disput. 35. de prædest. præsertim à sect. 4.

Ad 2. Omnia alia bona, & mala, præter actus morales, sunt laudabilia, & sunt vituperabilia analogice, tanquam secunda analogata tantum; omnisque proinde laus, & vituperium eorum redundat in auctorem liberum ipsorum, vt liberum, tanquam ad primum analogatum, ad eum fere modum, quo esset tantum dicitur de homine, & de medicina, aut excremento. Et quis non videt omnem laudem attributam picturæ, aut statuæ, pertinere ad auctorem eius liberum? Eadem autem est ratio de cæteris eiusmodi. Omnis igitur laus, & vituperium pertinet simpliciter, ac principaliter ad actus liberos, & morales. Quia, vt dicit D. Thom. art. illo 2. *Nihil aliud est laudari, vel culpari* (nempe simpliciter, & per se) quam imputari alicui malitiam, vel bonitatem sui actus. Tunc autem actus imputatur agenti, quando est in potestate eius, ita quod habeat dominium sui actus.

Ad 3. Finis particularis, quem respicit pictor, vel musicus, & sic de aliis, est compensabilis etiam cum excessu per alium finem impossibilem cum illo, & ad quem conferre potest defectus artefacti, seu exorbitatio à regulis artis. Vnde fieri potest, vt pictor, & musicus, & sic de aliis, deficiat cum laude à fine proprio, & regulis artis suæ. At finis hominis, vt homo, est incompenſabilis per alium finem; cum sit summum, ac infinitum bonum, vt dictum est suprâ. Vnde fieri non potest, vt homo in opere suo, vel deficiat liberè à fine suo, & à regula suæ naturæ; quin sit inde vituperabilis: vel ad eundem finem, ac regulam liberè dirigatur, quin sit inde laudabilis. Hinc autem laudatur, vel vituperatur simpliciter, relatè verò ad alios fines particulares, non nisi secundum quid, & cum addito, vt pictor, vt musicus; ad eum fere modum, quo imago hominis picta dicitur homo, isque armatus, fortis, generosus, &c.

Ad 4. Neque peccatum est ex pura impotentia, & infirmitate; neque bonum opus ex sola gratia: sed adest in bono opere, cooperatio liberi arbitrij, & in malo potentia ad illud vitandum. Propterea relinquatur locus laudi, & vituperio hominis in operatione eius morali.

QVÆSTIO XIX.

Utrum libertas ad actus æquales sit sufficiens ad moralitatem?

IDEATUR sufficere, 1. Quia Deus non habet libertatem nisi ad actus omnino æquales, cum omnes ipsi possibiles, sint infinitè simpliciter bonitatis. Deinde nec Christus Dominus alia usus est, aut vti potuit libertate, quoad actus præceptos. Certè nullos elicere potuit, nisi valoris simpliciter infiniti; ac proinde æquè æstimabiles. Et tamen actus liberi Dei, & Christi Domini, sunt verè, ac propriè morales, & summa digni laude.

2. Actum elicitum cum sola libertate ad alios æquales prædefinit Deus efficaciter, ac proinde præfert cæteris, qui omittuntur de facto. Eo ipso autem est æstimabilis præ cæteris, & prudenter iudicatur laude dignus actus, qui elicitur de facto, vtpotè prælatus aliis per primam regulam morum, quæ est Diuina voluntas, vt dicitur q. sequenti.

3. Eiusmodi libertas sufficit ad meritum. Ergo & ad moralitatem. Consequentia patet per se. Probatur antecedens. Primò, quia Deus non spectat suam vtilitatem in nostris obsequiis; sed solam bonitatem actus, qua nos ipsi perficimur. Ergò, vt censeamur præmio digni coram Deo, non necesse est, potuisse minus, aut nihil dare; sed sufficit exequi liberè bonum opus, quod æquè sit cum libertate ad æqualia. Secundò, quia alioquin vnusquisque actus esset meritorius præcisè, quatenus excedit omisſum, & non absolutè secundum se totum. Quod tamen communiter reputatur absurdum, præsertim in operibus Christi Domini. Demum, quia Concilium Tridentinum sess. 6. c. 16. non enumerat inter condiciones meriti, libertatem ad actus inæquales; & tamen definit nihil deesse ad meritum vitæ æternæ actibus habentibus condiciones ibi enumeratas.

4. Est possibilis casus erroris inuitabilis, quo credatur vtramque partem contradictionis esse æquè malam, ideoque æquè vitandam. Tunc autem vitæ liber pars est peccatum. Quia neutra potest eligi bona fide. Patet verò omne peccatum, sicut & omne meritum esse actum moralem.

5. Donans nummum ex multis prorsus æqualibus, vni ex collectione hominum, quoad omnia accidentia prorsus æqualium, illum obligat ad gratiarum actionem; tamen si ponatur necesse fuisse, vt alium nummum alicui hominum donaret ex prædicta æqualium collectione. Actus autem minimè moralis nullam potest gignere obligationem moralem. Quia quoad æstimationem prudentem nihil differt actus minimè moralis ab actu prorsus necessario.

6. Ratio individualis cuiusque rei continet in se peculiarem perfectionem distinctam à tota perfectione reliquorum indiuiduorum eiusdem speciei. Ergò eligens vnum actum inter plures eiusdem infimæ speciei, est speciali aliqua laude propterea dignus, quatenus inducit liberè in rerum naturam perfectionem aliquam peculiarem, cuius existentiam impedire potuit absolutè.

Art. 1. Respondetur. Vix quidquam oporteret adiungere circa præsentem questionem spectata natura rei, vltra ea, quæ dicta sunt in q. præcedenti; in qua videlicet præoccupata re ipsa est decisio, & expositio huius difficultatis. Oportet nihilominus aliquid prætereà breuiter suggerere ad expediendas nonnullas æticas, quas texere nonnulli moderni post Grana-